

Thomas Heyn

Frankerriket under Karl den store og konsekvensene av erobringen av Lombardia

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Leif Inge Ree Petersen

Mai 2022

Thomas Heyn

Frankerriket under Karl den store og konsevensene av erobringen av Lombardia

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Frankerriket under Karl den store og konsekvensene av erobringen av Lombardia

Innledning

Den 28 januar 814 døde den frankiske kongen Karl i Aachen etter å ha regjert som konge av frankerne i 33 år, som konge av lombardene i 27 år, og som keiser for hans samlede territorier i nærmere 13 år. I årene etter sin død fikk han tilnavnet den store, blant annet på grunn av de mange erobringene som inkluderte Lombardia og Sachsen. Erobringene og kroningen som keiser julaften år 800 la grunnlaget for det hellige romerske riket, en politisk 'enhet' som overlevde fram til Napoleons herjinger nesten 1000 år senere.¹

Denne bacheloroppgaven omhandler Frankerriket under Karl den store, Lombardia i perioden 700-774 samt konsekvensene av erobringen av Lombardia, som den gang utgjorde store deler av dagens Italia, for begge rikene fram til Karl den stores død i 814. Oppgaven undersøker bakgrunnen for den frankiske erobringen, konsekvensene for administrasjonen av nord-Italia samt hvordan den karolingiske administrasjonen fungerte. I tillegg vil Karl den stores kontroll over den frankiske administrasjonen diskuteres. Videre vil oppgaven se på endringer i rural produksjon blant annet spredningen av det todelte manoriale systemet og om dette produksjonssystemet ble spredt til nord-Italia av Karl den store, samt effekten av erobringen på rikenes økonomi og på handelssystemene mellom Frankerrike og Lombardia samt resten av Middelhavet.

En utfordring for historieskrivingen som omhandler karolingertiden, og en grunn til at temaet er valgt, er temaets tilknytning og oppdeling i nasjonale skoler. Det er lite kontakt mellom de forskjellige nasjonale skolene og dermed er det lite krysspollinering av tanker, ideer og trender. Dette er delvis et resultat av at tidlig middelalder er sett på som perioden hvor dagens nasjonalstater oppstod og derfor er historieskrivingen konsentrert om grunnleggelsen av disse nasjonalstatene.² Et mål med denne oppgaven er å gi et lite bidrag til å redusere gapet mellom de nasjonale skolene. Temaet er også valgt for å gi en bred oversikt over konsekvensene av den karolingiske ekspansjonen innenfor et avgrenset område, noe som ikke er ferdig diskutert

¹ Grab, 2003, s:85-89

² Wickham, 2005 side 1-4

i hverken engelsk eller norsk historiografi. I tillegg har jeg tilbrakt en del tid i en nord italiensk middelalder landsby med navn Triora, noe som har skapt interesse for området og tidsperioden. Temaet var likevel relativt ukjent for meg og derfor spennende å undersøke.

Sentrale diskusjonstemaer og teori

Et viktig diskusjonstema i litteraturen og for oppgaven er hvordan den lombardiske staten utviklet seg samt hvor mye kontroll den lombardiske kongen hadde over rikets lokaladministrasjon. Dette er vesentlig da det påvirker hvordan selve erobringen av Lombardia bør forstås. Det vil også ha betydning for forståelsen av hvor stor endring Karl den stores styre medførte for Lombardia og dermed graden av Lombardisk kontinuitet i administrasjonen etter erobringen. Diskusjonen omhandler først og fremst de siste 20 årene av Lombardias eksistens da det er denne perioden det er uenighet om og som påvirker hvordan rikets fall bør forstås.

Wickham og Christie er enige i en del av diskusjonen rundt Lombardias sentralmakt, nemlig at riket var dårlig organisert på 600-tallet med svært selvstendige hertuger og svak sentralmakt før det sakte ble mer organisert med en styrket sentralmakt under Liutprand (712-744). De er likevel uenige om utviklingen de siste tiårene av rikets eksistens. Uenigheten omhandler perioden før den lombardiske staten ble erobret, hvor Christie argumenterer for at den frankiske invasjonen og slutten på Lombardia bare var avslutningen på en nedgangsprosess. Etter Liutprand maktet ikke de lombardiske kongene å kontrollere lokaladministrasjonen og den lombardiske militærmakten. Han mener at dette var grunnen til at lombardene ikke klarte å samle en sterk nok hær til å motstå Karl den stores invasjon. Videre mener han at grunnen til at Karl den store så lett klarte å kontrollere riket var at det lombardiske aristokratiet ikke var lojale mot Lombardia.³ Dette er Wickham uenig i da han ikke anser kong Liutprand sin død som begynnelsen på en nedgangsperiode. Han argumenterer riktignok for at riket gjennomgikk en kollaps før den frankiske invasjonen, men mener dette var et resultat av frankisk press heller enn Lombardias svakhet.⁴

Et annet diskusjonsområde i sekundærlitteraturen er hvorvidt den karolingiske staten var sentralisert eller desentralisert, samt hvor stor kontroll sentraladministrasjonen hadde over lokaladministrasjonen. Dette er viktig da det har mye å si for hvordan den karolingiske

³ Christie, 1995, s: 110-119

⁴ Wickham, 2005, s:35-651

administrasjonen fungerte internt i riket, noe som igjen vil ha påvirket hvor stor kontroll staten fikk over nylige erobrede områder som nord-Italia. Sentraladministrasjonens makt vil også ha påvirket hvor stor kontroll og påvirkningskraft Karl den store hadde på bruken av mynter, rurale produksjonsmetoder samt regional og internasjonal handel. Denne kontrollen vil også ha påvirket hvor effektive lovene var og effektiviteten til den monetære politikken.

I diskusjonen rundt den karolingiske sentralmakten er Bachrach en av de største forkjemperne for en sterk karolingisk sentralmakt og han tegner et bilde av karolingerriket som et rike hvor Karl den store effektivt kontrollerte og styrte lokaladministrasjon. Kontrollen og oversikten over de mange kongelige eiendommer (*fisci*) ble sikret ved hjelp av mange lojale *missi Dominici*, kongelige utsendinger, som regel en aristokrat eller et medlem av geistligheten⁵ eller *vassi Dominici*, kongelige vasaller, som kontrollerte land på vegne av kongen.⁶ Bachrach argumenterer for at den karolingiske administrasjonen, sentrert rundt det karolingiske hoffet, var et verktøy som sikret Karl den store en svært effektiv krigsmaskin.⁷ Det er mange som ikke er helt enig i dette synet på den karolingiske kongemakten. McKitterick er en av dem og hun trekker frem eksempler på brev fra grever hvor de anklager *missi Dominici* for å være kontrollerende og for å ha mer makt enn dem. Hun nevner også rettsaken mot Tassilo, hertugen av Bayern, hvor han ble anklaget for å spre illojalitet blant enkelte av Karl den stores *fideles* (*vassi Dominici*) og opprøret til Karl den stores sønn Pipin hvor han var støttet av flere ledende aristokrater.⁸

Erobringens effekt på rural produksjon i Lombardia er også et viktig diskusjonsområde i oppgaven. Diskusjonen er viktig da det har mye å si for hvordan rural produksjon i de to statene fungerte, hvor mye kontroll Karl den store hadde over økonomien og produksjonsmønsteret i Lombardia og muligens også i hvilken grad det frankiske aristokratiet påvirket nord Italia via sine nye eiendommer. Et ledd i diskusjonen er det todelte manoriale systemet som var en rural produksjonsmetode hvor herren delte det manoriale landet i to, en del som ble gitt til bøndene mot landskyld og en del som han kontrollerte selv ved hjelp av

⁵ Bachrach, 2013, s: 18

⁶ Ibid, s: 43

⁷ Ibid, s: 8-18

⁸ McKitterick, 2008, 125-270

bøndernes arbeidskraft.⁹ Dette økte produksjonskapasiteten, noe som var vesentlig for Karl den stores militære aktivitet.¹⁰

Med hensyn til diskusjonen rundt produksjonsmetoder i Lombardia er Verhulst en forkjemper for at den todelte manoriale strukturen spredte seg fra det sentrale Frankerriket til Lombardia. Dermed er han også en forkjemper for at kongen hadde nok påvirkningskraft for å endre den lombardiske økonomiske strukturen. Han anerkjenner imidlertid at det fantes flere forskjellige versjoner av den todelte manoriale strukturen i nord-Italia, at de lombardiske bønderne hadde færre obligasjoner enn frankiske og at systemet var mindre sentralisert enn i Frankerriket.¹¹ Wickham argumenterer derimot for at den todelte manoriale strukturen utviklet seg fra senromersk jordbruksøkonomi. Han trekker frem at eiendommene i Lombardia var veldig fragmenterte sammenlignet med Frankerriket, noe som tyder på at strukturen ikke var en ny utvikling. Den største utfordringen med teorien, som også Wickham anerkjenner, er at det er vanskelig å følge utviklingen fra de senromerske økonomiske strukturene til den lombardiske versjonen av den todelte manoriale strukturen.¹²

Et siste viktig diskusjonstema er hvilken effekt erobringen av Lombardia hadde på handel både mellom de forente lombardiske og frankiske territoriene, men også generelt på handel mellom rikene og andre territorielle enheter rundt Middelhavet. Dette er en viktig konsekvens av den karolingiske invasjonen da det skapte nye kontakter og nye handelsmuligheter. Dermed hadde erobringen stor effekt på imperiets økonomi og imperiets kommersielle kontakt med omverdenen.

Når det gjelder handel var Lombardia svakt tilknyttet handelsnettverk i Middelhavet og over Alpene før erobringen, noe som ble endret som følge av den frankiske erobringen.¹³ Verhulst og Wickham argumenterer for at Frankerriket hadde en mer dynamisk økonomi enn Lombardia da Frankerriket var større geografisk, noe som skapte bedre forhold og flere insentiver for indre handel. Videre er det bred enighet om at etter erobringen investerte Karl den store i handelsrutene mellom nord-Italia og Frankrike, noe som økte handelsaktiviteten

⁹ Verhulst, 2002, s: 33

¹⁰ Bachrach, 2013, s: 11-17

¹¹ Verhulst, 2002, s:56-57

¹² Wickham, 2005, 297-299

¹³ Balzaretti, 2021, s: 205-207

mellom landene.¹⁴ Økningen i handelsaktivitet kom også som følge av nye og sterkere kontakter mellom områdene. Verhulst argumenterer også for at erobringen førte til økende handel mellom Frankerriket og Bysants, som følge av nye handelsruter mellom Italia og øst-Middelhavet.¹⁵

Kilder benyttet i oppgaven

Primærkildene som er benyttet er oversatte tekstsamlinger og inkluderer de frankisk saliske lovene, de lombardiske lovene, begge oversatt av Kathrine Fischer Drew, og en samling av oversatte tekster fra Karl den store sitt hoff oversatt av Paul Edward Dutton. Disse kildene gir innsikt i skriftlig materiale fra perioden og kan dermed gi kunnskap om hvordan fortiden forstod seg selv. Det er likevel viktig å påpeke at primærkildene er oversettelser og dermed kan meninger og poeng i tekstene ha blitt noe endret fra hva den originale forfatteren ønsket. En annen utfordring er at en i dagens samfunn ikke kan forstå nøyaktig hva fortidens personer la i ord og fraser, da fortidens kulturelle normer og aksepterte sannheter er utilgjengelig for moderne personer. Dette fører til at det kan være vanskelig å tolke primærkildene da en kan mangle den kulturelle kunnskapen som trengs for å forstå alle aspekter av kilden fullt ut, noe som kan resultere i feiltolkning av kilden og dens betydning.

Lovsamlinger har enkelte egne utfordringer når det kommer til vitenskapelig bruk. En utfordring er at lover ikke trenger å samsvare med den faktiske virkeligheten, men i stedet representerte et ideal ønsket av kongen. I tillegg deler lovene den samme utfordringen som andre primærkilder da de ikke forklarer aksepterte normer eller andre uskrevne regler som var en del av fortidens samfunn, men som ikke er en del av vår samtid.¹⁶

Sekundærkildene er valgt ut ved hjelp av råd fra veileder da veileder har god oversikt over både tema og relevant litteratur. I tillegg inkluderer kildene et par artikler og en masteroppgave som er funnet på egen hånd. Som følge av tidspress og begrensede språkkunnskaper har sekundærlitteraturen utelukkende vært på engelsk, noe som kan ha ført til enkelte mangler og kunnskapshull som hadde vært unngått om litteratur på andre språk hadde vært benyttet. Det er i hovedsak benyttet moderne tekster da det har vært en utvikling

¹⁴ McCormick, 2002, s: 398-478

¹⁵ Verhulst, 2002, s: 104-106

¹⁶ Wickham, 2005, s: 8-9

av nye ideer, nye diskusjoner, nye arbeidsmetoder og nytt arkeologisk materiale de siste tiårene. Dette har skapt nye perspektiver som har motbevist en del tidligere teorier og konklusjoner.¹⁷ Fokuset på moderne tekster har begrenset informasjon til de nye vitenskapelige trendene og det som i dag er aksepterte sannheter samt områdene det er uenighet om.

For å vise konsekvensene av erobringen av Lombardia er de forskjellige temaene undersøkt separat da dette gjør de lettere å diskutere og sammenligne. Oppgaven innledes med en gjennomgang av hendelsene som ledet fram til invasjonen etterfulgt av en omtale av administrasjonen. Denne er delt i tre deler: en del som omhandler lovverket, en del som dekker Lombardias administrasjon før og etter erobringen, og en del som dekker den karolingiske administrasjonen. Deretter omtales økonomien med separat fokus på handel og produksjon. Administrasjon og økonomi er to viktige aspekter ved en stat og ved å sammenligne stater innenfor disse aspektene kan en si mye om statene. I tillegg vil en diskusjon av konsekvensene og endringene som resulterte fra erobringen si mye om Karl den stores politikk og hvordan statsmakt fungerte i vest Europa cirka 800.

Hoveddel

Bakgrunnen for Karl den stores invasjon av Italia

Familien til Karl den store var i lang tid innehavere av embetet *major domus* for de merovingiske kongene. Dette utnyttet de for å øke familiens kontroll over staten, noe som blant annet førte til at de overtok kontrollen over produksjonen av mynter, som egentlig var et kongelig privilegium. Det endte med at faren til Karl den store, Pipin den lille (751-768), overtok *Regnum Francorum* fra merovingerne med støtte fra paven, noe som sikret maktovertakelsen legitimitet. Til gjengjeld fikk paven beskyttelse av frankernes militære styrker mot for eksempel lombardene og dermed var det et avhengighetsforhold mellom den nye frankiske kongeslekten og paven. Selv med paven sin støtte hadde den nye kongeslekten fokus på å øke regimets legitimitet. For eksempel ble Pipin begravd på samme sted som de

¹⁷ Wickham, 2005, s: 1-3

merovingiske kongene, et forsøk på å gjøre karolingerne til en videreføring av den merovingiske kongeslekten.¹⁸

Etter Pipin sin død delte Karl den frankiske tronen med sin bror Karloman, selv om det diskuteres hvor klar maktfordelingen mellom de to brødrene var.¹⁹ Det som er sikkert, er at de hadde to forskjellige maktsentre da de, som nevnt i *Annales mosellani*, ble kronet på to forskjellige steder «King Pippin died, and Charles was raised to be king at the city of Noyon and Carloman at the city of Soissons».²⁰ Det var rivalisering mellom de to brødrene, blant annet foregikk det et diplomatisk spill mellom dem, den lombardiske kongen Desiderius og pave Stefan III om innflytelse i nord-Italia. Dette spillet inkluderte kuppforsøk, militære aksjoner og giftemål mellom datteren til Desiderius og Karl den store, hvorav det siste var lite ønsket og hardt motarbeidet av pave Stefan. Han viste ikke hvilken av brødrene som skulle gifte seg og sendte derfor et brev til både Karloman og Karl hvor han fordømte det planlagte giftemålet. «Now, it has been brought to our notice – and we say this, be assured, with great grief of heart – that Desiderius, king of the Lombards, is understood to be urging your excellence that his daughter be joined in wedlock to one of your brotherhood. And if such be the case, assuredly, this is peculiarly the devil’s contrivance».²¹ Det diplomatiske spillet førte til slutt til en allianse mellom Desiderius, Karl den store og paven for å sikre fred i Italia, samt for å motvirke Karloman sin innflytelse.²²

Karloman døde allerede i 771 hvorpå Karl den store overtok hans del av riket.

Maktovertagelsen må ha virket truende for Karloman sin familie da de, som Einhard sier i *Vita Karoli Magni*, flyktet til Italia «when Carloman died [in 771] his wife and sons, along with some chief nobles, took refuge in Italy. For no reason at all, she spurned her husband’s brother and placed herself and her children under the protection of Desiderius, the king of the Lombards»²³

Familien til Karloman sin flukt til Lombardia sammenfalt med at alliansen mellom Lombardia, Frankerriket og paven begynte å kollapse. Pave Hadrian I hadde overtatt

¹⁸ McKitterick, 2008, s: 75

¹⁹ Ibid, s: 57-88

²⁰ *Annales mosellani* i King, 1987, s: 132

²¹ Stefan III til Karl og Karloman, sommer 770 i Ibid, s: 271

²² Bachrach, 2013, s: 139-158

²³ *Vita, Karoli Magni*, i Dutton, 2004, s: 29

pontifikatet og var imot alliansen som følge av interne politiske maktkamper i Roma hvor han var medlem av en annen politisk faksjon enn Stefan III. Dette førte til konflikt mellom paven og Desiderius, noe som resulterte i at Hadrian 1 sendte bud til Karl den store om at hans intervensjon var ønsket i Italia.²⁴ I de foregående årene hadde pave stolen drevet en svertkampanje mot lombardene hvor de hadde blitt fremstilt som et ukristent folk, som djevelens skaperverk, og som en trussel mot pave stolen.²⁵ Dette førte til at Karl den store invaderte Lombardia, både for å gjøre slutt på trusselen Lombardia representerte mot pave stolen, men også for å gjøre slutt på trusselen barna til Karloman utgjorde mot enheten til det frankiske riket.²⁶ Invasjonen resulterte i seier for Karl den store og han overtok Lombardia som sitt eget rike, som nevnt av pave Hadrian 1 i et av brevene til Karl den store sommeren 774: «Our Lord God almighty has granted you victory and vouchsafed to deliver the kingdom of the Lombards to the dominion of your power».²⁷

Administrasjon og lovverk

Lovverk i Frankerriket og Lombardia og endringer som følge av invasjonen

Både de lombardiske og de frankiske lovene ble nedskrevet av den første virkelige kongen i hvert av rikene og ble reformert av etterfølgende konger. De to settene med nasjonale lovtekster har flere likheter, men også enkelte forskjeller. Lovene var nært knyttet til rikenes administrasjon og rikenes forskjellige etnisiteter hadde egne nasjonale lover, noe som muliggjorde reformer, samtidig som de separate lovene fungerte samlende for riket.

Mesteparten av de lombardiske lovene stammer fra regjeringstiden til de lombardiske kongene Rothair (636-652) og Liutprand (712-744), med enkelte tillegg fra de øvrige lombardiske kongene. Rothair var en av de første lombardiske kongene etter den lombardiske invasjonen av nord-Italia og skapte med sine 338 lover en omfattende lovsamling som de senere kongene bygde videre på.²⁸ Han var veldig opptatt av å straffe vold og skade på individer noe som tyder på et samfunn som prøver å regulere forholdet mellom personer av lik status. Liutprand utformet i løpet av sin regjeringstid 153 lover som omhandler problemer de

²⁴ Bachrach, 2013, s: 248-249

²⁵ Fabbro, 2014, s: 3-8

²⁶ Bachrach, 2013, s: 255-282

²⁷ Hadrian to Karl, sensommer 774 i King, 1987, s: 277

²⁸ Fischer Drew, 1973, s: 17-21

gamle lovene ikke dekket, noe som tyder på økende samfunnskompleksitet. I tillegg er enkelte av lovene knyttet til konkrete hendelser, noe som indikerer et administrativt apparat som kunne forholde seg til individuelle judicielle saker. Lovene som er utarbeidet etter Liutprands regjeringstid inkluderte økte krav om lojalitet og økt kontroll over det lombardiske aristokratiet og tyder på nye sikkerhetsutfordringer for det lombardiske riket.²⁹

Akkurat som de lombardiske lovene ble de frankiske nedskrevet av den første virkelige kongen, Klodvig (489-509). Andre likheter i lovverkene er at de var veldig opptatt av straffe vold og oppførsel som hadde negative konsekvenser for andres eiendom og jordbruksproduksjon.³⁰ Lovverket tyder likevel på karolingiske administrasjonen var mer profesjonell enn den lombardiske da det er mange flere eksempler på lover som omhandler enkelttilfeller fra karolingerriket i perioden 768-814 enn fra Lombardia i perioden 700-774. Samtidig er det viktig å påpeke at en ikke har noen eksempler på at lovene ble brukt i praksis da ingen kilder viser dette.³¹

Etter erobringen brukte Karl den store mye tid på å reformere lovene i det karolingiske imperiet, noe som påvirket begge lovsamlingene. Han sendte ut *capitularia* (administrative dokumenter som inneholdte beskjeder og ordrer) som reformerte lovene fra han begynte å regjere til han døde. De fleste ble imidlertid skrevet etter år 800, noe som kan være et resultat av økende fokus på administrasjonen av riket mot slutten av hans regjeringstid.³²

Leges Barbarorum, de germanske kulturelle lovsamlingene, som inkluderer de frankiske og germanske lovene, kan sees på som en sammensmelting av de tidlige romerske lovene, germanske kulturelle tradisjoner samt påvirkning fra kirken.³³ Den romerske påvirkningen på lovverket var størst ved utformingen av lovene da de styrende maktene prøvde å etterligne lovverket til det romerske imperiet. Påvirkningen var også sterkere jo nærmere sentrum av det tidligere Romerriket en kom da tidligere romerske administratorer tok del i utformingen.³⁴ Lombardia kan være et unntak; da lombardene erobret nord-Italia var den romerske administrasjonen allerede utvannet siden det var rundt 100 år siden den romerske

²⁹ Christie, 1995, s: 104-122

³⁰ Fischer Drew, 1991, s: 52-82

³¹ Costambeys, Innes & MacLean, 2011, s: 181

³² McKitterick, 2008, s: 192-239

³³ Ayaz, 2017, s: 3-14

³⁴ Smith, 2005, s: 113-137

sentralmakten forsvant. Dette er usikkert da ostrogoterne og bysantinerne i stor grad videreførte den romerske administrasjonen, selv om den var svekket av krig og uro.³⁵

Allikevel kan de lombardiske lovene ha vært mindre romaniserte enn de frankiske blant annet fordi de var i krig med bysantinerne, restene av det østromerske riket.

Områdene som var dominert av *Leges Barbarorum* har flere fellestrekk, blant annet rollen til slekten i det juridiske apparatet og dermed også i staten. Både i Frankerriket og i Lombardia var slekten avgjørende hvis en kom i juridiske problemer.³⁶ På grunn av slektenes dominerende rolle i samfunnet var kongen avhengig av støtten fra de mektigste aristokratiske slektene for å kontrollere administrasjonen.³⁷ Derfor var å sikre aristokratiets lojalitet en av de viktigste oppgavene til karolingerne etter maktovertagelsen fra merovingerne.³⁸

En forskjell mellom det frankiske og det lombardiske lovverket var hvordan forskjellige etnisiteter ble behandlet. Blant Langobardene var det egne lover for de med lombardisk etnisitet og de med romersk etnisitet, mens samme lovverk gjaldt for frankere og romere i Frankerriket. Til tross for dette hadde personer med romersk etnisitet færre rettigheter enn de med frankisk etnisitet.³⁹ Forskjellige lovverk for forskjellige nasjonaliteter var likevel et dominerende trekk i det karolingiske imperiet da det for eksempel var en vesentlig del av *Capitularia missorum* at alle i imperiet skulle leve under egen nasjonal lov.⁴⁰

At alle av imperiets nasjonaliteter skulle ha sin egen formelt nedskrevne nasjonale lovsamling, var en av Karl den stores viktigste prinsipper. Disse lovsamlingene ble deretter opprettholdt og videreført, dette sikret at imperiets nasjonaliteter beholdt sin judicielle egenart, noe som fungerte som en samlende faktor for imperiet.⁴¹ Nedskrivningen hadde mindre konsekvenser for Lombardia som allerede hadde et skriftlig lovverk, men for andre nasjonaliteter, som sachserne, hadde det større konsekvenser da de ikke tidligere hadde vært en samlet stat. De nasjonale lovene kunne senere reformeres av Karl den store via *capitularia* samtidig som de nasjonale lovene sikret imperiet støtte fra de forskjellige nasjonalitetene.

³⁵ Christie, 1995, s: 136

³⁶ Fischer Drew, 1973, s: 11

³⁷ Smith, 2005, s: 113

³⁸ Bachrach, 2013, s: 25

³⁹ Christie, 1995, s: 120-121; Fischer Drew, 1991, s: 30-79

⁴⁰ King, 1987, s: 27

⁴¹ Costambeys, Innes & MacLean side 181

Denne opprettholdelsen av de nasjonale lovene medførte at Lombardia var en egen enhet selv 40 år etter erobringen, selv om det sakte ble intrigert inn i imperiet.⁴²

De frankiske og lombardiske lovverkene er påvirket av mange av de samme kildene og har derfor flere likheter. Etter erobringen ble de lombardiske lovene opprettholdt og videreført som en del av Karl den stores administrasjon av imperiet på samme måte som lovene til de andre nasjonalitetene i riket. Dermed var det mulig for kongen å reformere de nasjonale lovene etter eget ønske og på den måten endre administrasjonen til hele imperiet.

Opprettholdelsen av lovene virket også samlende og hindret separatisme da de forskjellige nasjonalitetene fikk beholde sin judicielle egenart.

Lombardias administrasjon før og etter erobringen

Fra Lombardia oppstod som stat til Karl den stores død gjennomgikk sentralmakten flere store endringer. Sentralmakten var svak fram til Liutprand sin regjeringstid hvor den deretter ble mye sterkere. Deretter gjennomgikk staten en ny nedgangsperiode som følge av frankisk press før Desiderius, til en viss grad maktet å stoppe nedgangen. Likevel ble riket erobret under hans styre. Karl den store sin erobring tok form av et kupp hvor han overtok den lombardiske tronen. Han var først og fremst opptatt av å sikre de aristokratiske administratorenes lojalitet og erstattet illojale lombardere med mektige frankiske aristokrater.

Lombardia gjennomgikk flere endringer fra den oppstod som stat på 600-tallet til det gikk under i 774. Opprinnelig var Lombardia en stat med svak sentralmakt.⁴³ Det var hertugene som hadde makt i samfunnet, mens den lille kontrollen kongen hadde gikk via hans *gastaldes*: lombardisk administratorer ansatt av kongen med ansvar for en del av kongens land.⁴⁴

Dommerne var vesentlig for administrasjonen da de hadde det judicielle og administrative ansvaret for en region og de var enten hertuger eller *gastaldes* og kongen prøvde å sikre innflytelse over dommerne ved å tildele dem land.⁴⁵ Under kong Liutprand (712-744) ble kongemakten sterkere og kongen fikk mer enhetlig kontroll over riket, blant annet fordi *gastaldes* erstattet hertugene som dommere. Maktøkningen kan også ha vært et resultat av at

⁴² McKitterick, 2008, 96-277

⁴³ Wickham, 2005, s: 35

⁴⁴ Fischer Drew, 1973, s: 23

⁴⁵ Christie, 1995, s: 113-119

Liutprand klarte å sikre lojaliteten til de mektigste lombardiske slektene ved å tildele land i nylig erobrede territorier, men også ved å spille mektige interessegrupper opp mot hverandre. En annen måte å se hertugenes tap av dommerembetet på er en situasjon hvor det var bytte av hvilke samfunnsgrupper som har makt. Dette ville ikke ha ført til en økning av kontroll for sentralmakten med mindre kongen lykkes bedre med å kontrollere den nye gruppen enn den gamle. Selv om dette er en mulighet, vil *gastaldes* sin overtagelse av dommerembetene allikevel ha medført økt makt for den lombardiske kongen, da de i større grad enn hertugene var avhengig av kongen.⁴⁶

En annen måte å undersøke utviklingen av Lombardias sentralmakt på er ved å se på hvilken kontroll den hadde over hæren. Et viktig poeng hos Christie er at etter Liutprand ble den lombardiske militærmakten svekket blant annet fordi frie menn, som var ryggraden i hæren, ikke stilte til militærtjeneste. Et eksempel er en av lovene til Kong Aistulf (749-756) som hadde til hensikt å øke antall tilgjengelige soldater⁴⁷ «All, men who can afford it should at least have a coat of mail. Lesser men (*minores homines*) who can afford it should at least have a horse, shield and lance. Men who do not have an animal to ride and cannot afford one should at least have a shield and quiver».⁴⁸ En mulig forklaring på hvorfor frie menn ikke ville stille til militærtjeneste er at de først og fremst var lojale mot hertugene som kongen manglet kontroll over.⁴⁹ En annen mulighet er at det svake militæret skyltes manglende erfaring som følge av en lang periode med relativt fredelige forhold.⁵⁰ Et argument som taler imot at den lombardiske militærmakten ble sterkt svekket etter Liutprand, er at Desiderius klarte å samle en stor hær for å drive en aktiv og relativt effektiv utenrikspolitikk i Italia mellom 771 og 774. Utenrikspolitikken tvang Karl den store til å stoppe erobringen av Sachsen og i stedet invadere Lombardia for å fjerne trusselen som Desiderius utgjorde,⁵¹ noe som tyder på at den lombardiske kongens autoritet hadde hentet seg litt inn etter nedgangen under Aistulf og Ratchis. Aistulf var ikke alene i å utstede lover for å utvide eller sikre militærmakten; også Karl den store gjorde det samme i Capitularia de Boulogne i oktober 811 «Any freeman who has been summoned to the army and has scorned to come is to pay the full *haribannus* that is sixty solidi or, if he does not have the wherewithal to pay this sum, to

⁴⁶ Christie, 1995, s: 115

⁴⁷ Ibid , s: 105-119

⁴⁸ Kong Aistulfs lover, nummer 2 i Fischer Drew , 1973, s: 228

⁴⁹ Fischer Drew, 1973, s: 23-24

⁵⁰ Halsall, 2003, s: 81

⁵¹ Bachrach, 2013, s: 173-288

surrender himself as a pledge into servitude».⁵² Dette viser at de to rikene hadde lignende lover tilknyttet rekruttering av soldater, men likevel så lyktes Karl den store i større grad enn Aistulf. Dette kan være fordi at Karl den stores aristokrati ønsket å delta i de militære aksjonene på grunn av større medfølgende belønningene.⁵³ Totalt sett virker Lombardia militært svakere en Frankerriket og dermed kan en via rikenes militære evne delvis forklare hvorfor Lombardia ble erobret.

Som allerede nevnt (side 3) kan perioden før erobringen av det lombardiske kongedømmet i 774 ses på som en nedgangsperiode, og sammenbruddet som et resultat av en gjennomgående svakhet hvor de lombardiske kongene ikke maktet å overmanne hertugene og deres lokale interesser. Dette til tross for at det lombardiske aristokratiet totalt sett var svakt og fragmentert. En medvirkende årsak kan være at Lombardia aldri ble et arvekongedømme, men forble et valgkongedømme, noe som kan ha svekket kongemakten vis-à-vis hertugene.⁵⁴ Opp mot erobringen kan en også argumentere for at det var flere tegn på sammenbrudd da det var mange kongelige utskiftninger og mye uro innad i riket etter Liutprand sin død.⁵⁵ Blant annet innførte kongene Ratchis og Aistulf lover for å øke kongens makt over de selvstendige hertugene og andre selvstendige lombardiske maktsentre. Dette tyder på et sammenbrudd av kongelig autoritet og at hertugene, *Gastaldes* og andre maktfaktorer ble mer og mer selvstendige og mindre og mindre kontrollert av sentralmakten. I den andre halvdel av 700-tallet ledet hertugene også et opprør mot sentralmakten og *Gastaldes*. Opprøret var mot den økende sentralisering og mot at *Gastaldes* erstattet hertugenes posisjon i lokaladministrasjonen.⁵⁶ Det er likevel mulig å vurdere Lombardia sin sentraladministrasjon på en mye mer positiv måte. For eksempel trekker Wickham fram at selv om hertugene gjorde opprør mot sentralmakten så ble opprøret slått ned da den lombardiske administrative strukturen, basert på byer kontrollert av *Gastaldes*, hadde overlevd i stor nok grad til at dens effektivitet var opprettholdt. To av de viktigste byene i den lombardiske administrative strukturen var Milano og hovedstaden Pavia.⁵⁷ Denne bystrukturen, samarbeidet med *missi*,

⁵² Capitularia de Boulogne, oktober 811 i King, 1987, s: 265

⁵³ Halsall, 2002, s: 76

⁵⁴ Fischer Drew, 1973, s: 18

⁵⁵ Halsall, 2003, s: 83-84

⁵⁶ Christie, 1995, s: 104-116

⁵⁷ Balzaretti, 2021, s: 205-209

respekt for kongelig judisiell autoritet, fattig aristokrati med lite makt, samt liten geografisk størrelse, skapte et territorium som var lett å administrere.⁵⁸

Karl den store sin erobring av Lombardia ligner mest på et kupp hvor han overtar den lombardiske kongemakten, men holder den separat fra den frankiske. Et tegn på at erobringen var et kupp var at mesteparten av det lombardiske aristokratiet aksepterte Karl den stores herredømme.⁵⁹ Som resultat var ikke Lombardia lenger en trussel for paven og Karloman sine sønner truet ikke lenger integriteten til den frankiske staten.⁶⁰ Skillet som Karl den store opprettholdt mellom de to kronene er blant annet tydelig i et brev til pave Leo 3 i 796 «Charles, by the grace of God king of the Franks and the Lombards and patrician of the Romans, to Leo, pope: the greeting of perpetual bliss in Christ».⁶¹ Milano ble viktigere under Karl den store enn under de lombardiske kongene, da byen og dens omland fikk flere interregionale kontakter både innenfor og utenfor det karolingiske imperiet. Pavia forble likevel den administrative hovedstaden i riket og i det senere delkongedømmet.⁶²

En av de viktigste endringene som fulget av erobringen var at de som hadde kjempet mot Karl den store både under den originale erobringen, men også i opprøret som startet i 776, ble erstattet av frankiske adelsmenn.⁶³ «Charles with the Franks in Italy; and after Rodgaud, who had been in rebellion, had been killed, many of the Lombards were taken away from there and many expelled to various places».⁶⁴ Det at selv lombardiske adelsmenn som opprinnelig valgte å støtte Karl den store valgte å gjøre opprør få år etter, tyder på misnøye med styret. En mulig årsak til opprøret er at Karl den store prioriterte frankerne i den lombardiske administrasjonen og økonomien, noe som truet framtidsutsiktene til det svakere lombardiske aristokratiet, men det kan også skyldes et aristokrati som var vant til å motsette seg den lombardiske kongens ordre.

Ved å sikre lojale administratorer i Lombardia opprettholdt Karl den store sentralmaktens kontroll over riket.⁶⁵ Erstatningen av illojale lombardiske aristokrater førte til en gradvis

⁵⁸ Wickham, 2005, s: 118-120

⁵⁹ Costambeys, Innes & MacLean, 2011, s: 67

⁶⁰ McKitterick, 2008, s 108-109

⁶¹ Karl til Leo III, tidlig 796 i King, 1987, s: 311

⁶² Balzaretti, 2021, s: 208-223

⁶³ Bachrach, 2013, s: 387

⁶⁴ Urbs Karoli , 776 i King, 1987, s: 151

⁶⁵ McCormick, 2002, s: 503

integrasjon inn i imperiet, en prosess som ble videreført av at lombardiske grever ble erstattet av frankere når de døde.⁶⁶ Likevel bærer den lombardiske staten flere tegn på kontinuitet enn brudd under Karl den store sitt styre. Dette er tilfellet selv om flere lombardiske administratorer ble erstattet av frankere etter opprøret i 776, i et administrativt system dominert av personlige forhold. Allikevel ble det lombardiske administrative systemet videreført av karolingerne, selv om kongen hadde mer personlig kontroll over administratorene.⁶⁷ Dette skiller seg kraftig fra behandlingen av sachserne og deres institusjoner, som ble fullstendig innlemmet i den frankiske staten. Dette innebar at sachserne ble konvertert til kristendommen og at kulturen deres ble utslettet. En organiserte også en ny administrativ struktur i Sachsen, skilt fra den tradisjonelle sachsiske administrasjonen, bestående av og ledet av frankere, samt at sachsisk territorium ble kolonisert av frankere.⁶⁸ Til kontrast ble Lombardia holdt avskilt fra resten av imperiet som et delkongedømme for Karl den stores sønn Pipin «to our beloved son Pepin [we give] Italy which is also called Lombardy»,⁶⁹ dermed ble store deler av Lombardias egenart videreført.

Et eksempel på at det karolingiske aristokratiet overtok land i Lombardia etter erobringen er Eberhard av Friuli, som kontrollerte land fra Flandern ned til Lombardia.⁷⁰ Han er også et eksempel på hvordan Karl den store sikret og administrerte territoriet sitt, da et lojalt aristokrati som eide land på begge sidene av Alpene må ha bundet imperiet sammen og gjort det enklere å administrere.

Det er uomtvistelig at Lombardia gjennomgikk en nedgangsperiode etter kong Liutprand sin død. Det var mye konflikt om tronen og flere tegn på svekkelse av den lombardiske tronens autoritet. Dette tyder allikevel ikke på en strukturell svakhet innad i Lombardia da byene forble sentrum i administrasjonen og hertugenes forsøk på økt autonomi ble delvis slått ned. Desiderius maktet å drive en aktiv utenrikspolitikk og truet Roma og Frankerrikets integritet slik at Karl den store endte opp med å invadere riket selv om han egentlig var opptatt med å pasifisere sachserne.⁷¹ Likevel tyder aristokratenes opprør mot de lombardiske kongene og senere aksept for Karl den stores styre på en gjennomgående illojalitet til den Langobardiske

⁶⁶ Christie, 1995, s: 106

⁶⁷ Wickham, 2005, s: 122

⁶⁸ Bachrach, 2013, s: 623-625

⁶⁹ Karolus Magnus de divisione regni sui, paragraf 2 i Dutton, 2004, s: 147

⁷⁰ Smith, 2005, s: 174

⁷¹ Bachrach, 2013, s: 246-288

kongemakten. Denne illojaliteten ble videreført under Karl den stores styre og resulterte i opprøret i 776, selv om illojaliteten også kan være et resultat av mindre muligheter under den karolingiske kongemakten. Uansett så ble de illojale aristokratene erstattet av mektige lojale frankiske aristokrater.

Den karolingiske administrasjonen

Administrasjonen under Karl den store var sentrert rundt hoffet i det frankiske kjerneområdet og var avhengig av støtte fra det mektige frankiske aristokratiet og de mektige aristokratiske medlemmene av geistligheten. Den sentrale administrasjonen kommuniserte med lokaladministrasjonen (som også bestod av aristokrater) ved hjelp av *capitularia*.

Lokaladministrasjonen bestod både av delkongedømmer, gitt til nære slektninger for å sikre deres lojalitet og lette administrasjonen av riket, og grever som styrte langt mindre deler av riket på vegne av kongen. Uansett hvilken del av den karolingiske administrasjonen en tilhørte var det personlige båndet mellom konge og administrator vesentlig da det sikret lojalitet til kongen, samt muligheter for flere og større belønninger for administratorene. I hvilken grad Karl den store kunne kontrollere denne administrasjonen blir et spørsmål om i hvilken grad aristokratiet var avhengig av kongens gunst opp mot deres evne til å sabotere administrasjonen ustraffet. Han hadde stort potensiale til å belønne sine støttespillere som følge av det store territoriet og inntektene fra både krig og toll. Likevel er det tegn på at Karl den stores kontroll over administrasjonen ikke var sikker og at han var avhengig av å balansere forskjellige aristokraters krav og ønsker.

Hoffet til Karl den store var sentrum for den karolingiske administrasjonen og bestod av abbeder og høyadel som fungerte som rådgivere, skrivere og andre administratorer.⁷² Som regel oppholdt hoffet seg i kjerneområdet til det gamle Austrasiske riket rundt elvene Rhinen, Main og Mosel. Karl den store var avhengig av lojaliteten til det mektige frankiske aristokratiet og den like mektige geistligheten for å drive administrasjonen. En av måtene han sikret deres lojalitet og en effektiv administrasjon på, var ved hjelp av store allmøter hvor de viktigste personene i riket deltok.⁷³ På disse allmøtene var det representanter fra hele riket, noe som økte det interne samholdet da eliten i imperiet hadde en felles arena.⁷⁴ Et eksempel

⁷² McKitterick, 2008, s: 155-298

⁷³ France, 2002, s: 70-72

⁷⁴ McKitterick, 2008, s: 143

fra et slikt allmøte kommer fra *capitularia de Frankfurt* juni 794: «There being gathered together ... all the bishops and *sacerdotes* of the kingdom of the Franks and of Italy, Aquitaine and Provence in synodal council». ⁷⁵

Skriverne og hoffets administratorer har blitt beskrevet som profesjonelle og godt organiserte «an awesome matrix of efficiently-run institutions staffed by at least several thousand loyal and able administrators»⁷⁶. Dette var den største forskjellen mellom den karolingiske og den lombardiske administrasjon, da den frankiske administrasjonen hadde høyere kvalitet og var mer effektiv enn den Lombardiske.⁷⁷ Skriverne var spesielt viktig da Karl den store ønsket at administrasjonen skulle sikres via tekst.⁷⁸ Fokuset på bruk av skrift var ikke en ny utvikling under Karl den store, heller et resultat av en utvikling fra 600-tallet.⁷⁹

For oss er de nedskrevne *Capitularia* den delen av kommunikasjonen mellom konge og hans representanter som er tilgjengelig da denne kommunikasjonen også foregikk muntlig.⁸⁰ Et eksempel på dette kommer fra *capitularia missorum specialia* fra 802 «lastly, therefore, we desire all our decrees to be known in our whole kingdom through our *missi* now sent out either, among the men of the church, bishops, abbots, priests, deacons, canons, all monks or nuns, so that each one in his ministry or profession may keep our ban or decree». ⁸¹ Dette sitatet viser også hvor vesentlig kirken var for den karolingiske administrasjonen da medlemmer av kirken informerte befolkningen i riket om Karl den stores administrative endringer og ordrer. Kirkens medlemmer hadde også andre roller i administrasjonen, enten som *missi Dominici* eller *vassi Dominici*, hvor de enten fungerte som kongens representant eller kontrollerte områder på vegne av kongen. Rollen som *vassi Dominici* ga kirkens medlemmer mye makt da de fikk det overordnede ansvaret for et gitt territorium.

Det fantes flere administrative nivåer under Karl den store, hvor de viktigste var delkongedømmene ledet av sønnene og lokaladministrasjonen ledet av grever og andre aristokrater. Lombardia og Aquitania er to eksempler på delkongedømer som fungerte som

⁷⁵ *Capitularia de Frankfurt*, juni 794 i King, 1987, s: 224

⁷⁶ Bachrach, 2013, s: 653

⁷⁷ Costambeys, Innes & MacLean, 2011, s: 191

⁷⁸ Bachrach, 2013, s: 18

⁷⁹ Halsall, 2003, s: 72

⁸⁰ Costambeys, Innes & MacLean, 2011, s: 187

⁸¹ *Capitularia missorum specialia*, 802, paragraf 40 i Dutton, 2004, s: 78

regionale maktsentre.⁸² Andre former for regionale maktsentre var de kongelige eiendommene, kalt *fisci*, som var vesentlig for Karl den stores administrasjon og inntekter. En av arbeidsoppgavene til greven og lokaladministrasjonen var vedlikehold av lov og orden ved hjelp av dommere som først og fremst var ledende lokale menn.⁸³ En annen av grevens arbeidsoppgaver var å sikre at kongens *fisci* forble økonomisk stabile da de finansierte de regionale maktsentrene.⁸⁴ «And let whoever holds a benefice of ours take most diligent care, to the extent that God's gift enables him, that none of the *mancipia* belonging to that benefice dies of hunger; and whatever is surplus to the needs of those dependents he is to sell without restriction».⁸⁵

Spørsmålet om graden av sentralisering i den karolingiske staten blir et spørsmål om i hvilken grad Karl den store kunne kontrollere lokaladministrasjonen. Det blir dermed også et spørsmål om hvor mye kontroll Karl den store hadde over aristokratiets oppførsel og hvor store sanksjonsmuligheter han hadde. Et sentralt begrep i denne diskusjonen er delegerende kongemakt og hvordan den påvirket sentralmakten. Delegering av makt var et viktig aspekt under Karl den store med et tydelig eksempel i delkongedømmene. Dette innebar en svekkelse av den sentrale kongemakten til fordel for det regionale styret, men også sterkere kontroll over den virkelige lokale administrasjonen. Det regionale styret var likevel ansvarlig overfor kongen og hvis kongen klarte å kontrollere den regionale kongemakten kunne det totalt sett innebære en styrkelse av sentralmakten.

Bachrach argumenterer for en sterk frankisk sentralmakt og et av hans viktigste poeng er at Karl den store brukte sentralmakten til å ekspandere Frankerriket og for å få kontroll over rikets menneskelige ressurser. Denne kontrollen var sikret ved hjelp av *missi Domini* som holdt oversikt over grevene i lokaladministrasjonen og fungerte dermed som et kontrollorgan da mye av grevenes makt var basert på å være en del av kongens administrasjon noe de var på kongens nåde.⁸⁶ McKitterick er delvis imot dette, hennes tolkning av primærkildene tyder på en mindre sentralisert kongemakt som forsøker å kontrollere lokal administrasjonen med varierende grad av suksess.⁸⁷ Det som kan tale for at sentraladministrasjonen ikke helt lyktes

⁸² Dutton, 2004, s: 160

⁸³ Fischer Drew, 1991, s: 33

⁸⁴ McKitterick, 2008, s: 137-270

⁸⁵ Capitularia de Frankfurt, juni 794, paragraf 4 i King, 1987, s: 225

⁸⁶ Bachrach, 2013, s: 28-122

⁸⁷ McKitterick, 2008, s: 155

med å kontrollere lokaladministrasjonen er Karl den stores reiseaktivitet, da han i store deler av sin regjeringstid flyttet seg over store områder fra *fisci* til *fisci*. Dette kan være fordi den karolingiske administrasjonen var avhengig av personlig kontakter og personlig autoritet, samt at en ikke skulle spise opp overskuddet i et spesifikt territorium. De personlige kontaktene sikret lojaliteten til vassi og missi *Dominici* samt andre viktige aristokrater/adelige medlemmer av geistligheten og dermed også statens administrasjon.⁸⁸ Ifølge denne argumentasjonen kan sentralmakten ha lykket bedre de siste årene av Karl den stores liv, da han nesten utelukkende oppholdt seg i Aachen. Tolkningene av Karl den stores aktivitet fram mot 800 kan likevel tyde på en noe svakere sentralmakt enn det Bachrach legger opp til. Enten så manglet Frankerriket infrastruktur for effektiv transport av lokalt overskudd eller et apparat for effektiv utnyttelse av kongelig autoritet uten personlige bånd.

Et av Bachrach sterkeste argumenter for at Frankerriket var sterkt sentralisert er at Karl den store kunne frata eliten inntekter ved å fjerne dem fra lokaladministrasjonen, noe som var en ekstremt effektiv sanksjonsmetode. Dette var mulig, og effektivt da store deler av aristokratiet var avhengig av Karl den stores gunst da de var splittet av interne motsetninger samtidig som kongen eide store eiendommer som gjorde det lukrativt å tjene han. Dermed var adelen avhengig av at Karl den store delegerte makt til dem, noe som gjorde adelen til en administrativ kraft og sikret sentralmakten. Videre kontrollerte han kirken via privilegier som gjorde klostre og andre kirkelige organisasjoner uavhengig av lokaladministrasjonen og ga dem tollfrihet ved handel.⁸⁹ Det er likevel ting som tyder på at dette er en overvurdering av sentraliseringen til den karolingiske staten. En av de vesentlige grunnene til at Karl den store ekspanderte slik han gjorde var støtten fra det mektige frankiske aristokratiet.⁹⁰ Selv om han hadde denne støtten så var makten til aristokratiet et tveegget sverd som gjorde dem vanskelig å kontrollere. Derfor er det referanser til opprør blant det frankiske aristokratiet i de frankiske annalene noe som tyder på at de ikke alltid var fullstendig lojale mot Karl den store. Dette opprøret var riktignok for en av Karl den stores sønner og dermed var opprørerne fortsatt lojale mot dynastiet, selv om de ikke var lojale mot Karl den store.

«the first-born son of the said king, whose mother was his concubine Himiltrud and whose name was Pippin, was exposed in a crime so great that he was resolved treacherously to usurp

⁸⁸ Costambeys, Innes & MacLean, 2011, s: 77-79

⁸⁹ Bachrach, 2013, s: 27-422

⁹⁰ Wickham, 2005, s: 255

his father's realm for himself by killing his father and brother. The king discovered that a very large number of his most noble Franks, younger men and older, were in league with him. Some were hanged, some beheaded, some flogged and exiled.»⁹¹

Opprøret viser at det frankiske aristokratiet også hadde andre veier til makt enn lojalitet til Karl den store. Opprøret viser hvilken trussel kongens familie, støttet av mektige aristokrater, var for opprettholdelsen og integriteten til den karolingiske kongemakten.⁹² Dette var en så stor trussel at han belønnet de som forble lojale med store gaver,⁹³ noe som viser at Karl den store måtte bruke ressurser på sikre lojaliteten til aristokratiet.⁹⁴

Selv om opprøret ikke lyktes så fantes det mindre direkte måter å motarbeide den karolingiske administrasjonen på. Et eksempel fra *annales laureshamenses* forteller hvordan Karl den store måtte sende ut egne *missi* for å erstatte korrupte administratorer som var mer opptatt av å mele egen kake enn å gi folket rettferdighet. «archbishops, other bishops and abbots, together with dukes and counts, who no longer had need to receive gifts, to the prejudice of the innocent. These he sent throughout his whole realm, that they might do justice to the churches, the widows, and orphans, the poor and the whole of the people»⁹⁵ Et annet eksempel er fra *capitularia de Aachen* fra 802.

«Concerning the commission sent out by the lord emperor. The most serene and most Christian lord emperor Charles has chosen from among his *optimates* men of the greatest good sense and wisdom, archbishops and other bishops as venerable abbots and pious laymen, and sent them out throughout his entire realm and through them confirmed to all his subjects the right to live according to the appropriate body of law»⁹⁶

To eksempler på samme problem i to forskjellige kilder tyder på en vedvarende utfordring for den karolingiske administrasjonen. Dermed er argumenter om en adel som fullstendig støtter opp om staten og sikrer en ekstremt sentralisert stat svekket da dette er et litt idealisert bilde av den faktiske situasjonen. Den karolingiske staten var mest sannsynlig veldig sentralisert for

⁹¹ *Annales mosellani*, 792 i King, 1987, s: 135

⁹² Costambeys, Innes & MacLean, 2011, s: 78

⁹³ France, 2002, s: 64

⁹⁴ Bachrach, 2013, s: 41

⁹⁵ *Annales laureshamenses*, 802 i King, 1987, s: 145

⁹⁶ *Capitularia de Aachen*, 802 i *Ibid*, s: 233

tidsperioden, men var fortsatt en desentralisert stat hvor sentralmakten ikke maktet å kontrollere handlingene til den lokale administrasjonen på en sammenhengende måte.

Den karolingiske administrasjonen var sentrert rundt Karl den stores person og basert på personlige forhold til administratorene både i sentraladministrasjonen og i lokaladministrasjonen. Dette medførte at han var avhengig av å sikre lojaliteten til de aristokratiske og geistlige administratorene for å drive en effektiv administrasjon. Dette krevde kontinuerlig balansegang for å sikre aristokratene nok belønning og oppmerksomhet til at de forble lojale uten at det gikk på bekostning av hans egne prosjekter og autoritet. Dersom han ikke sikret denne lojaliteten kunne det gå utover krigføring, administrative prosjekter eller, i verste fall, medføre at aristokratene støttet andre medlemmer av kongehuset som potensielle kongsemner. Det var denne balansegangen Ludvig den fromme (814-840) ikke maktet og som resulterte i oppdelingen av det karolingiske imperiet.⁹⁷ Totalt sett vil makten til den karolingiske sentraladministrasjonen ha variert alt etter aristokratiets og dermed administratorenes lojalitet til kongen. Karl den store vil uansett ikke ha hatt mulighet til å fullstendig dominere administrasjonen selv om den, for sin tid, var spesielt effektiv.

Økonomi

Produksjon i Lombardia og Frankerriket og endringer som følge av invasjonen

I tidlig middelalder bestod den europeiske økonomien av ruralt jordbruk først og fremst basert på kornproduksjon. Nord-Italia skiller seg fra Frankerriket da økonomien var mer urban som følge av de mange byene. Dette førte til en noe mer avansert og kompleks økonomi, med andre måter å drive verdiskapning på, selv om den økonomiske kompleksiteten ble svekket som følge av ufreden som preget Italia etter vest-Romerrikets fall. Denne svekkelsen varte fram til omtrent 750 hvorpå den økonomiske kompleksiteten startet en forsiktig gjeninnhenting. Etter erobringen prøvde Karl den store å reformere den Lombardiske økonomien ved å reformere produksjonen av mynter. Det diskuteres også om han introduserte det todelte manoriale systemet i Lombardia. Uansett medførte erobringen at de lombardiske bøndene i større grad ble utnyttet som følge av introduksjonen av det mektige frankiske aristokratiet inn i riket.

⁹⁷ Dutton, 2004, s: 297

I tidlig middelalder var økonomien først og fremst basert på rural produksjon. I Frankerriket var den sentrert rundt herregården og herrens eiendom, mens det utover i tidlig middelalder ble det færre og færre frie bønder. På 800-tallet ble det produsert flere forskjellige typer korn, som spelt og havre, med en avling på våren og på høsten. Dette fordelte arbeidet utover året og minsket risikoen for og konsekvensene av dårlige avlinger. Kornet ble kvernet ved hjelp av vannmøller og som følge av økt produksjon, og dermed økt behov og ble mer utbredt i løpet av Karl den stores regjeringstid, men det forble vanligst på de store rike eiendommene eid av kirken.⁹⁸ Nord-Italia skilte seg litt fra resten av Europa da den rurale produksjonen var støttet av en urban økonomi fordi nord-Italia var dominert av byer.⁹⁹ Begge rikenes økonomi var likevel først og fremst jordbruksbasert, selv om den faktiske strukturen var litt forskjellig. Et eksempel på lombardisk fokus på jordbruksproduksjon er Rothair sitt påbud nummer 302 hvor verdien og straffen for å kappe ned et oliventre blir fastsatt «he who destroys or fells an olive tree shall pay three solidi as composition».¹⁰⁰ Dette fokuset på jordbruk og rural produksjon i lovverket hadde ikke vært tilfellet hvis jordbruk ikke hadde vært en definerende del av økonomien.

De lombardiske byene dannet grunnlaget for en viss grad av urban økonomisk aktivitet med egenskaper som skilte seg fra den rurale økonomien. Det krever en litt mer avansert økonomisk aktivitet for å opprettholde den urbane økonomien, men det sikrer også variert verdiskapning. Et eksempel på urban økonomisk aktivitet kommer fra kong Rothair sitt 144 påbud som omhandler hvordan en skal tilkalle mesterbyggere og hvordan ansvar for skader som følge av arbeidet skal fordeles «concerning the master builders from Como».¹⁰¹ Den økonomiske kompleksiteten ble opprettholdt selv om byene og det italienske aristokratiet ble sterkt svekket etter den lombardiske invasjonen av nord-Italia. Invasjonen førte blant annet til at aristokratiet ble fattigere og geografisk begrenset til enkelt byer, noe som svekket aristokratiets aktivitet og dermed også den italienske økonomien. Dette førte også til at privat eiendom ble svært fragmentert med lite omfattende kontroll av det lombardiske aristokratiet. Byene nådde sitt laveste punkt rundt år 700 og på dette tidspunktet var den bybaserte lombardiske eliten langt fattigere enn den mer ekspansive frankiske. Rundt 750 kan de

⁹⁸ Verhulst, 2002, s: 16-69

⁹⁹ Smith, 2005, s: 188

¹⁰⁰ Kong Rothairs påbud, nummer 302 i Fischer Drew, 1973, s: 45

¹⁰¹ Kong Rothairs påbud, nummer 144 i Ibid, s: 75

italienske byene hatt en forsiktig oppblomstring.¹⁰² Blant annet tyder det på økt byggeaktivitet i den italienske byen Lucca rundt 750, men tidspunktet er usikkert og det kan også ha foregått etter den frankiske erobringen.¹⁰³ Den økende kompleksiteten til de italienske byene ligner i så fall på utviklingen til de frankiske byene, som de gjennomgikk fra tidligst 650 og utover på 700-tallet. Den økonomiske aktiviteten til de frankiske byene var gjerne tilknyttet handel eller kirkelig administrasjon. Et eksempel er emporium, byer som eksisterte på grunn av handel med de britiske øyer og Skandinavia.¹⁰⁴ Geistlig aktivitet førte også til mer urban aktivitet, da det etter 754 ble bygd nye kirker i de gamle, delvis forlatte, romerske byene i Frankerriket som Metz, Lyon og Le Mans.¹⁰⁵

En av metodene Karl den store brukte for å kontrollere den lombardiske økonomien på var kontroll og reform av myntproduksjonen. I årene etter erobringen ble det gjennomført flere reformer inntil de lombardiske myntene, i 794, ble produsert på samme måte og med samme verdi som de frankiske, noe som brakte de to økonomiene nærmere. Det tok likevel lang tid før denne politiske beslutningen fikk stor påvirkning på den lombardiske økonomien da tidligere lombardiske gullmynter samt arabiske mynter ble brukt i nord-Italia til langt ut på 800-tallet. Dette indikerer at Karl den stores administrasjon ikke hadde stor nok kontroll eller evne til å endre den lombardiske økonomien, da hans reformerte mynter ble tilsidesatt til fordel for eldre eller utenlandske mynter, men til tross for dette kan reformene ha gjort handel mellom de to rikene lettere for kjøpmenn.¹⁰⁶

En annen konsekvens av den frankiske erobringen av Lombardia var et sterkere aristokrati da erobringen gjorde nord-Italia til en del av en større politisk enhet. Dette førte, som nevnt, til at land i Lombardia ble overtatt av det mektigere frankiske aristokratiet samt at det lombardiske aristokratiet fikk flere muligheter til å øke egen makt. Dette resulterte i at herrens krav til de lombardiske bøndene ble klarere definert og systematisert, samt at bøndene fikk en svakere posisjon vis-à-vis aristokratiet. Aristokratiets herregårder i karolingerriket kunne kontrollere mange tusen *mansi*¹⁰⁷ og disse eiendommene kunne ha en størrelse på oppimot 2000 hektar. Jorden var fordelt på jord kontrollert av herren, *demesne*, og jord gitt til bønder tilknyttet

¹⁰² Wickham, 2005, s: 203-654

¹⁰³ Christie, 1995, s: 149

¹⁰⁴ Wickham, 2005, s: 677-682

¹⁰⁵ Verhulst, 2002, s: 21

¹⁰⁶ McCormick, 2002, s: 321-683

¹⁰⁷ Ibid, s: 7-8

eiendommen. Rettighetene til bøndene på disse eiendommene var avhengig av hvilken juridisk posisjonen de hadde, det vil si om de var slaver, halvfrie eller fri.¹⁰⁸ Forholdene til bøndene i Lombardia var på et tidspunkt så ille at pave Hadrian i 776 skrev følgende til Karl den store «Some Lombards had yielded themselves into slavery, he asserts, to avoid death by starvation».¹⁰⁹ Dominansen til det karolingiske aristokratiet var så overveldende at Karl den store til slutt utarbeidet lover mot den verste utnyttelsen.¹¹⁰

Det er stor enighet om at det todelte manoriale systemet oppstod i Frankerriket under Karl den stores regjeringstid, og etter hans ønske, da han ga insentiver for økt produksjon og flere kontrollmuligheter for herren. Den økte produksjonen dekket en del av de økonomiske behovene til den karolingiske eliten samt gjorde Karl den stores militære ambisjoner lettere å oppnå.¹¹¹ Verhulst argumenterer for at det todelte manoriale systemet først oppstod mellom Paris og Aachen, var mest utbredt sentralt i Frankerriket, og at det var store forskjeller innad i systemet avhengig av bøndenes juridiske posisjon og forskjeller i natur mellom de forskjellige områdene. Videre argumenterer han for at systemet spredte seg til både Bayern og Lombardia, og at det der fungerte ved at halvfrie og frie bønder hadde transportkrav to uker i året samt at de måtte drive jordbruk på et fast område av herrens domene. I Italia fantes det også flere forskjellige typer domener: en type hvor rydding av jord var viktigst og hvor det var møller og annen arbeidsbesparende teknologi, en ustrukturert type hvor det ble drevet pastoral aktivitet, og en type som ligner det klassiske karolingiske todelte manoriale systemet.¹¹² Wickham er uenig og argumenterer for at det todelte manoriale systemet eksisterte på Po-sletten før karolingernes erobring og at det er en utvikling av den senromerske måten å organisere arbeidet på.¹¹³ Denne teorien forklarer de mange forskjellige variantene av det todelte manoriale systemet som Verhulst identifiserte, da det kan være et resultat av flere hundre års historisk utvikling. Dette vil også forklare hvordan systemet ble utbredt i Lombardia, da det er diskutabelt hvor stor kontroll Karl den store hadde over den Lombardiske økonomien siden han sjeldent reiste til Italia og i stedet administrerte landområdet som et delrike avskilt fra det frankiske kjerneområdet.¹¹⁴

¹⁰⁸ Verhulst, 2002, s: 32-44

¹⁰⁹ Hadrian to Karl, mai 776 i King, 1987, s: 286

¹¹⁰ Wickham, 2005, s: 218-577

¹¹¹ Ibid, s: 288-302

¹¹² Verhulst, 2002, s: 33-57

¹¹³ Wickham, 2005, s: 297-299

¹¹⁴ Smith, 2005, s: 191; McKitterick, 2008, s: 179-180

Erobringen av Lombardia påvirket den nord-Italienske økonomien på flere måter. Det lombardiske myntverket ble reformert, selv om den praktiske effekten er usikker. Det førte også til at bøndene i større grad ble utnyttet av aristokratiet. Det er enighet om at det todelte manoriale systemet ble utviklet i Frankerriket under Karl den stores regjeringstid og at denne produksjonsmetoden økte utbyttet fra jordbruket. Likevel er det usannsynlig at systemet spredte seg til Lombardia fra Frankerriket. Det er mange forskjellige varianter av det todelte manoriale systemet i nord-Italia, noe som tyder på en egen historisk utvikling fra den senromerske økonomien, ikke en utvikling påtvunget den lombardiske økonomien fra en ytre kraft i løpet av svært få år. I tillegg var eiendommer i nord-Italia svært fragmentert noe som vil ha hindret implementeringen av et slikt system.

Handel i Lombardia og Frankerriket og endringer som følge av invasjonen

Under Karl den stores regjeringstid var handelen preget av oppgang og økende kontakt mellom handelssystemene i det østlige og vestlige Middelhavet. Før den frankiske erobringen var Frankerriket langt mer dynamisk, i forhold til handel, enn Lombardia, et resultat av større geografisk størrelse og tilhørende større befolkning. Frankerriket var preget av befolkningsøkning og økende lokal og regional handel, noe som resulterte i fremveksten av emporium på den franske nord-kysten. Som følge av tollinntektene var Karl den store også mer interessert i handel enn de lombardiske kongene, noe som førte til at kongen la til rette for enklere handel, for eksempel over Alpene. Erobringen medførte også økende handel da det skapte nye kontakter mellom rikene. Dette førte også til gjenopprettelsen av handelsruter mellom forskjellige deler av Middelhavet som følge av enklere frankisk tilgang på østlige luksusprodukter og dermed også økende etterspørsel.

Når en skal diskutere handel i perioden rett før og under Karl den stores regjeringstid er det viktig å påpeke at det eksisterer lite informasjon om kjøpmenn i primærkildene. En mulig grunn til dette er at både det frankiske og det lombardiske aristokratiet og kirken var negativt innstilt til kjøpmenn og handel.¹¹⁵ Blant annet nevnes ikke handel i de lombardiske lovtekstene med unntak av i enkelte av lovene til Aistulf og Liutprand.¹¹⁶ To eksempler er påbud nummer 18 fra Liutprand «concerning those merchants and artisans who travel within

¹¹⁵ McCormick, 2002, s: 4-14

¹¹⁶ Christie, 1995, s: 140

or without the country»¹¹⁷ og Aistulf sin tredje lov «those men who are merchants and have money wealth (*pecunias*): those who are the greater and more powerful should have a coat of mail and horses, shield and lance».¹¹⁸

Fram mot år 700 ble den interregionale handelen i Middelhavet svakere og svakere.¹¹⁹ Dette skyldtes i all hovedsak vest-Romerrikets kollaps, den Justinianske pesten samt at Afrika falt til araberne, noe som kuttet mange av handelskontaktene mellom Europa og nord-Afrika og som gjorde handel i Middelhavet farligere, blant annet på grunn av muslimske pirater.¹²⁰ Karolingertiden var allikevel preget av økonomisk vekst innenfor jordbruk og annen produksjon,¹²¹ samt at den begrensede internasjonale handelen mellom det østlige og det vestlige Middelhavet økte.¹²² Mellom 700 og 800 var salt, korn og vin de viktigste handelsvarene og ble først og fremst fraktet regionalt ikke internasjonalt, da regional handel var lettere og derfor dominerte den karolingiske økonomien. Den internasjonale handelen var sentrert i Middelhavet eller i nord-Atlanteren. Handelen i Middelhavet var dominert av slaver, silke, parfyme og krydder, mens den nord-Atlantiske var preget av korn, vin og salt samt svarte kvernsteiner.

Det er flere indikasjoner på at Po-sletten var uten kontakt med handelsnettverkene i Middelhavet da nord-Italia ble erobret av lombardene. Blant annet stoppet produksjonen av fin-keramikk rundt 650, enten på grunn av manglende utenriks og innenriks etterspørsel, eller som følge av dårlige transportmuligheter kombinert med et stadig fattigere innenlands aristokrati. Rundt år 680 ble den italienske halvøyen mer stabil som følge av fred mellom Lombardia og Bysants, men allikevel forble interregional handel mellom nord-Italia og Middelhavet svært svekket.¹²³ Kombinasjon av mindre handel, intern uro og mindre produksjon av luksusprodukter, førte til et ekstremt fall i handelen som involverte Lombardia. Dette ble noe avhjulpet av den frankiske invasjonen som skapte nye handelskontakter mellom nord-Italia og Frankerriket og noe som resulterte i at de lombardiske byene ble svært involvert i den frankiske kornhandelen.¹²⁴

¹¹⁷ Kong Liutprands påbud, nummer 18 i Fischer Drew, 1973, s: 152

¹¹⁸ Kong Aistulfs lover, nummer 3 i Ibid, s: 228

¹¹⁹ Wickham, 2005, s: 720

¹²⁰ McCormick, 2002, s: 109-110

¹²¹ Verhulst, 2002, s: i

¹²² Ibid, s: 99-112

¹²³ Wickham, 2005, s: 210-732

¹²⁴ Verhulst, 2002, s: 100-108

En vesentlig forskjell mellom Frankerriket og Lombardia i forhold til handel var et resultat av størrelsesforskjellen mellom de to rikene, og at regional handel var viktigere enn internasjonal handel i denne tidsperioden.¹²⁵ Forskjellene var også et resultat av at konfliktene i nord-Italia hadde påvirket handelsruter og svekket lombardisk kontakt med en omverdenen som ellers kunne ha vært en erstatning for den begrensede geografiske størrelsen.¹²⁶ Frankerriket hadde en livlig intern handel med tilhørende økonomisk vekst, noe som ikke var mulig for Lombardia. Denne økonomiske veksten kom delvis som følge av befolkningsvekst og medførte at jordbruksproduksjonen i Frankerriket nådde antikkens nivå rundt 800.¹²⁷ I Frankerriket ble overskudd fra produksjonen som regel solgt på lokale markeder, noe som skapte en lokal markedsøkonomi. Samtidig var den interne frankiske regionale handelen basert på de store aristokratiske og kirkelige godsene, som ikke fantes i Lombardia, noe som også stimulerte til økt internasjonal handel i områdene rundt nord-Atlanteren og fremveksten av emporium, et nytt fenomen som viser den økende dynamikken i den frankiske økonomien.¹²⁸

En annen forskjell mellom rikene er statens interesse og fokus på å promotere handel. Lombardiske herskere virker å være lite interessert i handel da det finnes svært få lombardiske lover som omhandler toll, samtidig som kongene innførte påbud om pass ved krysning av grensene for å sikre riket mot frankerne, noe som mest sannsynlig hindret handel.¹²⁹ Den frankiske staten var som nevnt svært interessert i handel da staten fikk store inntekter fra innsamling av toll. Det var toll på varer solgt på offisielle markeder, varer som ble fraktet inn i riket eller til byer/havnebyer, over elver eller ved kongelig land. Karl den store var svært fokusert på toll og dens utbredelse var politisk planlagt for å sikre staten mest mulige inntekter med blant annet med høy toll ved grensene.¹³⁰ Selv om toll er en del av en proteksjonistisk politikk som begrenser handel, så hadde det ikke denne effekten under Karl den stores regjeringstid, i stedet økte volumet av handelsvarer. Dette kan delvis forklares ved

¹²⁵ Verhulst, 2002, s: 112

¹²⁶ Wickham, 2005, s: 732

¹²⁷ Ibid, s: 12

¹²⁸ Verhulst, 2002, s: 89-92

¹²⁹ Christie, 1995, s: 125

¹³⁰ Verhulst, 2002, s: 89-130

hjelp av Karl den store sine erobringer som blant annet førte til økt kontakt med Lombardia og nord-Italia og dermed også Middelhavets handelssystemer.¹³¹

Tollen var et insentiv for Karl den store for å forbedre handelsrutene over Alpene, da dette ville øke handel og dermed også inntektene til det frankiske imperiet. Et annet insentiv til forbedring av rutene var at det ville lette kommunikasjonen med og administrasjonen av Lombardia da han i all hovedsak befant seg i den frankiske delen av imperiet. Derfor forbedret han veiene over Alpene, opprettet vertshus hvor en kunne overnatte, samt utbedret tollstasjonene. Som resultat ble handel over Alpene enklere og mer omfattende i løpet av Karl den stores regjeringstid. Tollen på handel ga også Karl den store et ekstra verktøy for å sikre lojaliteten til klostrene ved å gi dem tollfrihet.¹³² Med denne lojaliteten sikret sentralmakten sin kontroll over deler av riket som de ikke ellers ville ha hatt like trygg kontroll over.

Den frankiske erobringen av Lombardia førte Frankerriket nærmere Middelhavet, økt handel både for Frankerriket og Lombardia og dermed også økte inntekter for det frankiske imperiet.¹³³ Endringene var et resultat av økt kontakt mellom nord-Italia og Frankerriket og økt innflytelse og kunnskap om Lombardia blant den rike karolingiske eliten. Tekster produsert i nord-Italienske klostre som Bobbio viser tilgang på nye luksusprodukter som sitrusfrukter, samt at klostrene begynte å maksimere produksjon av varer for salg. Dette medførte en økonomisk vridning nordover til Frankerriket i stedet for sørover mot Middelhavet for store deler av nord-Italia.¹³⁴

Den karolingiske erobringen av nord-Italia førte også til økt kontakt mellom Frankerriket og Byzants, da gamle handelsveier gjenoppstod og nye handelsveier oppsto mellom det østlige og vestlige Middelhavet. De nye kontakten førte også til økt produksjon av varer som ble en del av det karolingisk-bysantiske handelsnettverket.¹³⁵ Dette førte til at byer som spesialiserte seg på denne handelen vokste frem, som for eksempel Venezia som erstattet Marseilles som sentrum for frankisk-bysantinsk handel. Dermed var perioden under Karl den store en periode med økt handel, økt internasjonal kontakt og stadig mer komplekse samfunn.¹³⁶ I tillegg til at

¹³¹ Bachrach, 2013, s: 47-48

¹³² McCormick, 2002, s: 450-679

¹³³ Ibid, s: 113

¹³⁴ Balzaretto, 2021, s: 208-223

¹³⁵ Smith, 2005, s: 196-197

¹³⁶ Verhulst, 2002, s: 106-135

erobringene førte til nye kontakter mellom tidligere politisk avskilte områder, kan den økende handelen og den medfølgende økonomiske kompleksiteten også forklares ved hjelp av regimets stabilitet. Den lange regjeringstiden, de relativt fredfulle interne forholdene og det interne fokuset på økt produksjon kan ha lagt forholdene til rette for en stadig mer ekspansiv økonomi.¹³⁷

Den frankiske erobringen av Lombardia hadde konsekvenser både for handelen mellom Frankerriket og Lombardia, mellom Frankerriket og Bysants og handel i Middelhavet generelt og for den frankiske økonomien som helhet, hvor den viktigste konsekvens var den totale økningen i handel. Handelen mellom Frankerriket og Lombardia økte som følge av flere og nye kontakter mellom regionene blant annet på grunn av nye frankiske administratorer i nord-Italia. Denne handelen gikk over Alpene i stedet for den tradisjonelle ruten til havs via Marseilles. Endringen kom som følge av økt pirat aktivitet og at Karl den store brukte tollinntekter for å tilrettelegge for handel over Alpene. Erobringen førte også til at mengden varer i den frankiske-bysantiske handelen økte på grunn av lettere tilgang og økende etterspørsel. Som resultat ble det endringer i hvilke byer som var viktig for frankisk-bysantinsk handel, som for eksempel Venezia som overtok for Marseilles, noe som la grunnlaget for Venezias senere makt og posisjon

Konklusjon

I 774 erobret Karl den store Lombardia og den lombardiske tronen og titulerte seg deretter som konge av frankerne og lombardene. De siste 20 årene av den lombardiske staten sin eksistens var preget av mye intern uro, noe som svekket den Lombardiske kongemakten. Den siste Lombardiske kongen, Desiderius, drev allikevel en aktiv utenrikspolitikk, som inkluderte offensive operasjoner mot Roma og pavestolen. Dette førte til at paven spurte om hjelp fra Karl den store samtidig som Desiderius truet med å krone brorsønnene til Karl den store, noe som truet integriteten til karolingerriket. Dermed invaderte Karl den store Lombardia, en invasjon Desiderius ikke klarte å motstå. I etterkant ble Karl den stores styre akseptert av det lombardiske aristokratiet, selv om han måtte erstatte flere av dem med frankiske aristokrater etter at de gjorde opprør i 776. Dette førte også til økonomiske og sosiale endringer i

¹³⁷ Wickham, 2005, s: 803

Lombardia da et rikere aristokrati førte til økt økonomisk aktivitet og etterspørsel etter luksusprodukter, samt sterkere kontroll over lokale bønder.¹³⁸

Den karolingiske administrasjonen var i utgangspunktet mer ekspansiv og mer gjennomført enn den lombardiske. Sentraladministrasjonen bestod av et aristokratisk hoff organisert rundt Karl den store, mens lokaladministrasjon var basert på grever som hadde ansvar for territoriale enheter. Kommunikasjonen mellom sentral- og lokaladministrasjon gikk via *missi Dominici* med utbredt bruk av skriftlige dokumenter. Administrasjonen var basert på det personlige forholdet mellom Karl den store og hans administratorer, hvor gaver fra Karl den store sikret lojalitet. Denne lojaliteten og støtten var avgjørende, for uten den kunne ikke Karl den store føre krig eller gjennomføre andre ønskede prosjekter. Dette var viktig, da illojale aristokrater kunne utgjøre en mektig trussel for den karolingiske statens integritet da de kunne støtte tilsidesatte utilfredse medlemmer av kongens familie som kongsemner. Dermed var Karl den stores kontroll over den karolingiske administrasjonen begrenset av hans avhengighet av støtte fra administratorene og behovet for å opprettholde administratorenes personlige lojalitet. Dermed var den karolingiske administrasjonen dominert av samarbeid ikke av Karl den stores dominans.

Under frankisk styre gjennomgikk den Lombardiske rurale produksjonen flere endringer. En viktig endring var at de lombardiske bøndene fikk en svakere posisjon vis-à-vis aristokratiet, som følge av at frankere overtok eiendommer i Lombardia. Erobringen førte likevel ikke til strukturelle endringer i de rurale produksjonssystemene da den todelte manoriale strukturen mest sannsynlig ikke ble introdusert i riket av karolingerne. Dette er fordi det eksisterte mange forskjellige versjoner av systemet i Lombardia, noe som tyder på en egen utvikling fra den senromerske økonomien, ikke på et økonomisk system påtvunget av en ytre sentralmakt i løpet av få år. Den økonomiske strukturen i nord-Italia vil også ha gjort implementeringen vanskelig da eiendommene var spredte og fragmenterte. Totalt sett vil dermed Karl den stores erobring av Lombardia hatt mindre effekt på den Lombardiske rurale produksjonen enn det enkelte har argumentert for.

En annen viktig konsekvens av Karl den stores erobring av Lombardia var økning i handel. Økningen kom som følge av nye kommersielle og politiske kontakter, samt fordi Karl den

¹³⁸ Wickham, 2005, s: 733-795

store investerte i handelsrutene for å få større inntekter fra toll. Handelen gikk også over Alpene i stedet for å gå sjøveien via Marseilles, blant annet på grunn av tilretteleggingen, men også på grunn av farligere forhold i Middelhavet. Andre konsekvenser av ekspansjonen var lettere tilgang til Middelhavets handelsruter for det frankiske aristokratiet og medfølgende økende etterspørsel og import av østlige luksusvarer. Den økende handelen mellom de østlige og de vestlige delene av Middelhavet førte til at flere italienske kystbyer, som Venezia, ble viktigere, og la dermed grunnlaget for de mektige italienske handelsbyene i høymiddelalderen. Karolingernes erobringen av lombardia førte til politiske endringer og økt samhandling mellom Frankerriket og Lombardia, samt endringer i det vestlige Middelhavets økonomi. Den frankiske erobringen la dermed noe av grunnlaget for høymiddelalderens politiske og økonomiske systemer.

Bibliografi primærlitteratur

Annales laureshamenses, 802: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Annales mosellani, 792: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Capitularia de Aachen, 802: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Capitularia de Boulogne, oktober 811: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Capitularia de Frankfurt, juni 794: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Capitularia missorum specialia, 802: i Dutton, P. E. (Red.). (2004) *Carolingian civilization: a reader*. (2nd ed.). Peterborough: Broadview Press

Hadrian to Karl, mai 776: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Hadrian to Karl, sensommer 774: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Karl til Leo III, tidlig 796: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Karolus Magnus de divisione regni sui: i Dutton, P. E. (Red.). (2004) *Carolingian civilization: a reader*. (2nd ed.). Peterborough: Broadview Press

Kong Aistulfs lover: i Fischer Drew, K. (1973). *The Lombard Laws*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Kong Liutprands påbud: i Fischer Drew, K. (1973). *The Lombard Laws*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Kong Rothairs påbud: i Fischer Drew, K. (1973). *The Lombard Laws*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Stefan III to Karl e Karloman, sommer 770: King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Urbs Karoli, 776: i King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

Vita, Karoli Magni, i Dutton, P. E. (Red.). (2004) *Carolingian civilization: a reader*. (2nd ed.). Peterborough: Broadview Press

Bibliografi sekundærlitteratur

Ayaz, F. B. (2017). *Punishment for violent crimes: Aggression and Violence in the early Germanic law codes* (Masteroppgave, İhsan Dogramaci Bilkent University, Ankara, Tyrkia). Hentet fra: <http://repository.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/33667/10165213.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bachrach, B. S. (2013). *Charlemagne's Early Campaigns (768-777): A Diplomatic and Military Analysis*. Leiden: Brill

Balzaretti, R. (2021). Milan, Genoa and the Alps: early medieval exchanges across a region. *Studi di storia medioevale e di diplomatica- nouva serie*, (4), 201-230. https://doi.org/10.17464/9788867742981_10

Christie, N. (1995). *The Lombards: the ancient Longobards*. Oxford: Blackwell

Costambeys, M. Innes, M. & MacLean, S. (2011). *The Carolingian World*. Cambridge: Cambridge University Press

Dutton, P. E. (Red.). (2004) *Carolingian civilization: a reader*. (2nd ed.). Peterborough: Broadview Press

Fabbro, E. (2014). Charlemagne and the Lombard Kingdom That Was: the Lombard Past in Post-Conquest Italian Historiography. *Journal of the Canadian Historical Association / Revue de la Société historique du Canada*, 25(2), 1–26. <https://doi.org/10.7202/1032839>

Fischer Drew, K. (1973). *The Lombard Laws*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Fischer Drew, K. (1991). *The Laws of the Salian Franks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

France, J. (2002). The composition and raising of the armies of Charlemagne. *Journal of medieval military history*, 1, 61-82.

Grab, A. (2003). *Napoleon and the Transformation of Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Halsall, G. (2003). *Warfare and society in the barbarian West, 450-900*. London: Routledge

King, P. D. (1987). *Charlemagne: Translated sources*. Lancaster: University of Lancaster

McCormick, M. (2002). *Origins of the European Economy: Communications and Commerce AD 300-900*. Cambridge: Cambridge University Press

McKitterick, R. (2008). *Charlemagne: the formation of a European identity*. Cambridge: Cambridge University Press

Smith, J. M. H. (2005). *Europe after Rome: A new cultural history 500-1000* Oxford: Oxford University Press

Verhulst, A. (2002). *The Carolingian Economy*. Cambridge: Cambridge University Press

Wickham, C. (2005). *Framing The Early Middle Ages: Europe and the Mediterranean, 400-800*. Oxford: Oxford University Press

